

ULUSLARARASI MEDYA SÖYLEMİNDE İSRAİL'İN 2014 GAZZE SALDIRISI: CNN VE AL JAZEERA ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ¹

*Nurdan AKINER²
Ayhan KÜNGERÜ³*

Öz

Bu makalede, 2014 yılındaki İsrail'in Gazze saldırısı, uluslararası medyanın olaya yaklaşımı bağlamında analiz edilmiştir. CNN ve Al Jazeera kanallarının çatışmanın başlamasından bitişine kadar olan konuyla ilgili haberleri araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışmada uluslararası medyanın konuya nasıl yaklaştığı, iki kanalın haberleri arasında söylemsel farklılıkların olup olmadığı sorularına yanıt aranmıştır. Bu bağlamda söz konusu haberlerin başlıkları, spotları ve haber metinleri incelenmiş ve haberler Teun Van Dijk'in eleştirel söylem analizi yönteminden yararlanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, CNN ve Al Jazeera'nın haberleri arasında önemli söylemsel farklılıkların bulunduğu ve uluslararası medyanın çatışmaya yaklaşımında "objektiflik", "adalet", "eşitlik" kriterlerinin yeniden düşünülmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: CNN, Al Jazeera, Uluslararası Medya, Eleştirel Söylem Analizi.

Israel's 2014 Gaza Attack in International Media Discourse: A Comparative Analysis on CNN and Al Jazeera

Abstract

In this article, Israel's attack on Gaza in 2014 was analyzed in the context of international media's approach to the incident. CNN and Al Jazeera's related news on the issue from the beginning of the conflict to the end has been included. In this study, questions were searched for an answer how international media approached to the issue, whether there are any discursive differences between these two channel's news. In this context, headlines, spots and texts of the news in question have been studied and analyzed by making use of Teun Van Dijk's critical discourse analysis approach. As a result of the analysis, it has been come to the conclusion that there have been significant discursive differences between the news of the CNN and in case of international media's approach to the conflict, the criteria of "objectivity", "justice", "equality" should be reconsidered.

Keywords: CNN, Al Jazeera, International Media, Critical Discourse Analysis.

1 Makale geliş tarihi: 19 Kasım 2015 Makale kabul tarihi: 04 Ocak 2016

2 Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü,
e-mail: nurdanakiner@akdeniz.edu.tr

3 Araş. Gör., Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü,
e-mail: ayhankungeru@akdeniz.edu.tr

Giriş

Küresel haber ağı CNN, 1980 yılında Amerika'nın Atlanta eyaletinde Ted Turner tarafından kurulmuş ve 24 saatlik haber yayınıyla önemli bir vizyon oluşturmuştur. CNN'in en büyük özellikleri kesintisiz haber yapması ve yaptığı haberleri çok geniş bir ağla dünyanın birçok yerinde izletebilmesiydi. Birinci Körfez Savaşı başladığında Irak'tan canlı yayın yapan tek televizyon kanalı CNN'di ve bu onu uluslararası medyanın zirvesine taşımıştır. Tüm dünya Irak Savaşı'nı CNN'den izlemiştir.

1991 yılındaki Körfez Savaşı'nı müteakip, Ortadoğu'da birçok televizyon istasyonu kurulmuştur. Al Jazeera da bu kanallardan biridir. Resmi olarak bağımsız bir kanal olan Al Jazeera, 1996 yılında Katar emirinden gelen destekle kurulmuştur. Al Jazeera, bir Arap televizyon kuruluşu olmasının avantajlarını da kullanarak ve Ortadoğu'da yaşanan gelişmeleri yakından takip ederek, nüfuzunu arttırmış ve dünyayı Ortadoğu'daki gelişmelerden haberdar etmede ABD televizyon istasyonlarının hakimiyetini zorlamıştır. Al Jazeera'nın vizyonu, bölge gelişmelerinin ulus-ötesi bir biçimde görünür kılınarak haberleştirilmesi olmuştur. Özellikle 11 Eylül sonrasında Al Jazeera uluslararası medyada önemli bir aktör olarak ortaya çıkmış ve bu konumunu ilerleterek sürdürmüştür.

İsrail üç Yahudi gencin Batı Şeria'da kaçırılmasını takiben, onların bulunması için operasyonlar gerçekleştirmiştir. 30 Haziran'da üç genç ölü bulunana kadar geçen sürede yüzlerce Filistinli gözaltına alınmış ve 10 Filistinli de öldürülmüştür. Bu konu İsrail tarafından gündemde tutulmuş ve Hamas'ın İsrail'e roket atması öne sürülerek 8 Temmuz 2014 tarihinde İsrail tarafından Gazze'ye "Sınır Koruma Operasyonu" başlatılmıştır (Çinkara, 2014).

Bu makale, uluslararası medya bağlamında İsrail'in Gazze'ye başlattığı "Sınır Koruma Operasyonu"nu konu edinmektedir. Bu bağlamda CNN ve Al Jazeera gibi iki uluslararası medya devinin operasyona ilişkin 8 Temmuz 2014 ve 27 Ağustos 2014 tarihleri arasındaki haberleri inceleme kapsamına alınmıştır. Haberler edition.cnn.com ve www.aljazeera.com adreslerinden elde edilmiştir. Bu bağlamda; iki kanalın haber söylemlerindeki farkların ortaya çıkarılması için kanalların benzer veya aynı temaya ilişkin haberleri seçilerek değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Çalışmanın yöntem kısmında Teun Van Dijk'in eleştirel söylem analizi yönteminden yararlanılmıştır. Van Dijk'in eleştirel söylem analizi

yöntemi yazılı metinler ve özellikle haber metinlerinin çözümlenerek, haber dilindeki eşitsiz ve adaletsiz yapının ortaya çıkarılmasında yol göstericidir. Analiz kısmında ise CNN ve Al Jazeera'nın 8 Temmuz 2014 ve 27 Ağustos 2014 tarihleri arasındaki konu ile ilgili haberlerinin başlıklarına, varsa spotlarına ve metin içindeki ifadelerine yer verilerek, uluslararası medyanın konuya yaklaşımı karşılıklı analizlerle deşifre edilmeye çalışılmıştır.

Uluslararası İletişim

Uluslararası iletişim, çalışma zemini çok geniş bir alan olmakla birlikte, uluslararası ve küresel hegemonya, güç ve çıkar ilişkilerini anlamada ve devletlerin birbiriyle kurdukları bağımlılık ve karşılıklı bağımlılık ilişkilerini sürdürmede önemli pratik ve kavramsal yapıları bir arada içeren bütünsel bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uluslararası iletişim, karşılıklı bağımlılığın ve bağlantının, yakınlığın, uluslararası ve kültürlerarası etkileşimin günün düzeni olduğu bir dünyada artık kaçınılmazdır. Politika konuları, ticaret, kültür, güvenlik, sağlık gibi konular bir zamanlar dış baskılara cevap veren ve yerel bağlamlarla ilişkili dahili güçlerle bağlantılıdır. Bu bağlamlar ve baskılar içinde uluslararası iletişim kompleks ve eleştirel bir güçtür (Semati, 2004, s 1).

ABD'deki iletişim çalışmaları, küresel medya yerine uluslararası iletişim terimini tercih etmektedir. Uluslararası iletişim çalışmaları ilk defa Birinci Dünya Savaşı sonrası ABD'de ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni de medya ve iletişimin, gelişen elektronik iletişiminin sonucu olarak, savaşta önemli rol oynadığının fark edilmesi olmuştur. Uluslararası iletişim savaş, diplomatik ilişkiler ve uluslararası organizasyonlarla da ilişkilidir (Rantenen, 2004, ss. 1-2).

İletişimin küreselleşmesinin kökleri 19. yüzyılın ortalarına kadar gitse de bu süre esas olarak 20. yüzyıla dayanmaktadır. 20. yüzyıl boyunca küresel ölçekte iletişimin ve enformasyonun akışı sosyal hayatın düzenli ve yaygın bir özelliği haline gelmiştir. Bu yüzyılda, iletişim kanallarının ve enformasyonun yayılımı eşsiz bir şekilde gerçekleşmiştir (Thompson, 1995, s. 159).

Uluslararası iletişim düzeni, uluslararası örgütlerde ve devletler arasında yaşanan egemenlik mücadelelerini gösterirken devletler ve özel sektör arasındaki ikili ilişkileri de kapsamaktadır. Uluslararası iletişim

sınıflandırıldığında en geçerli sınıflandırma bağımlılık ilişkilerine göre yapılan sınıflandırma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağımlılık sınıflandırmaları, Birleşmiş Milletlerin ve diğer uluslararası kurumların yapıları ve işleyiş biçimlerinde görülmektedir (Erdoğan, 1997, s. 309).

Devletlerarası ilişkilerde, 1980 sonrası, kitle iletişimin büyük önemi bulunmaktadır. Bunun nedenleri arasında uluslararası ilişkilerde baskı araçlarının yanında ikna araçlarının önem kazanması bulunmaktadır. Ayrıca uluslararası firmaların kitle iletişim araçları üzerindeki kontrolü artmaktadır. Uluslararası medya faaliyetlerine bakıldığında ise dört ana faaliyet etrafında toplandığı görülmektedir (Erdoğan, 1995, ss. 65-66): “İletişim teknolojisi ve ilişkileri, iletişim teknolojisinin örgütlenmesi, iletişim teknolojisinin ürün üretimi ve dağıtımı ve ideolojik destek.”

Küresel medya, liberalizmin ‘rıza üreticisi’ olarak işlev görürken, sol ideolojinin temel argümanlarına karşı ideolojik bir mücadele yürütmektedir. Global medya, kar ve rekabet mantığıyla hareket etmekte ve ürünlerini en geniş bir şekilde yaymaya çalışmaktadır (Girgin, 2002, s. 36).

Ana akım ve şirketleşmiş medyanın özellikleri, uluslararası medyanın yapısının anlaşılmasını olanaklı kılmaktadır. Ana akım ve şirketleşmiş medyanın sahipliği çok uluslu şirketlere aittir. Medya mevcut düzenin devamı için çalışmakta ve elit bir grup tarafından yönetilmektedir. Elit grubun nihai hedefi çıkarlarını olabildiğince korumaktır. Ayrıca, ana akım ve şirketleşmiş medyanın ulaştığı izleyici sayısı çok yüksektir (Akıner, 2014, s. 50).

Uluslararası iletişim kapitalist üretim tarzının yeniden üretildiği bir üretim sürecinin devam eden bir parçasıdır. Erdoğan bunu şöyle özetlemektedir:

“(...) uluslararası iletişimin üretim tarzı, bu tarz içindeki ilişki biçimleri, dünyadaki materyal üretim ve siyasal ilişkilerinin/ mücadelelerinin bütünselik bir parçasıdır. Uluslararası iletişim egemen güçlerin ideolojisine göre, demokrasinin, özgürlüğün, dayanışmanın ortak yaşamın, kalkınmada yardımlaşmanın, rekabet ve fırsat eşitliğinin, teknoloji ve bilgi transferiyle geçirilebilecek bazı dengesizliklerin egemen olduğu bir alan...” (1997, ss. 308-309).

Uluslararası medya söyleminin analiz edilebilmesi ve egemen değerlerin üretiminde medyanın katkısının değerlendirilebilmesi için küreselleşme

ve medya, kültürel emperyalizm ve ondan doğan medya emperyalizmi kavramları önemlidir. Emperyalizmin kültürel boyutunu tanımlamak için "kültürel emperyalizm" kavramı kullanılmaktadır. Kültürel emperyalizm, emperyalizmden farklı olarak, ekonomik sömürü ya da askeri kuvvetin ötesine geçen bir sürecin boyutlarını ayırt etmektedir. Kültürel emperyalizm kavramı, 1960'larda ortaya çıkmış ve 1970'lerden beri bir araştırma odağı olmuştur.

Kültürel Emperyalizm ve Medya Emperyalizmi

Medyayı, daha geniş bir tahakkümün parçası olarak gören ve medyanın oynadığı rolü daha bütünsel bir bakış içerisinde ele alan neo-Marksistler, eleştirel gelenek içerisinde geniş anlamdaki "kültürel emperyalizm" terimini tercih etmektedirler. Lee'ye göre Marksist olmayanlar ise, her şeyi kapsayan 'kültür emperyalizmi' yerine medya emperyalizmini seçerler (Akt.Tomlison, 1999, s. 114).

Tomlinson (1999, ss. 41-42) kültürel emperyalizmden bahsetmenin dört yolu olduğunu söylemektedir. Bunlardan ilki medya emperyalizmi olarak kültür emperyalizmidir. İkinci yol milliyet söylemi olarak kültürel emperyalizmdir. Üçüncü ve dördüncü yollar da sırasıyla küresel kapitalizmin eleştirisi olarak kültür emperyalizmi ve modernliğin eleştirisi olarak kültür emperyalizmidir.

Üçüncü dünya ile bağlantılı olarak kültürel emperyalizm, ezilen halkların değerlerinin, davranışlarının, kurumlarının emperyal sınıfların çıkarlarına göre yeniden düzenlenerek Batı'nın hakim sınıfının popüler hayatının sistematik bir şekilde nüfuz etmesi ve hakim olması olarak tanımlanabilir. Kültürel emperyalizm geleneksel ve modern formları bir arada bulundurmaktadır. Geçmişte kilise, eğitim sistemi ve kamu otoriteleri yerel halk üzerinde denetimi sağlarken, şimdilerde bunların yanına emperyal hakimiyeti sürdürmede yeni kurumlar eklenmiştir. Kitle iletişimi, halkla ilişkiler, reklam, seküler organizatörler ve entelektüeller günümüzde önemli rol oynamaktadırlar. Hollywood, CNN ve Disneyland, Vatikan veya İncil'den daha ekilidirler (Petras, 1994, ss. 2070-2073).

ABD'nin kültür emperyalizminin ekonomik ve politik olmak üzere iki ana hedefi bulunmaktadır. Bir taraftan kültürel ürünleri için piyasalar bulurken, diğer taraftan popüler bilinç oluşturarak hegemonya kurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda; eğlence ürünlerinin ihracı önem arz etmektedir. Politik düzlemde ise kültürel emperyalizm insanları kendi

kültürel köklerinden ve birlik bağlarından koparmada ana rol oynamakta ve bunların yerini tanıtım/reklam veya propaganda kampanyaları ile değişen medya tarafından yaratılan ihtiyaçlarla doldurmaktadır (Petras, 1994, ss. 2070-2073).

Kültürel emperyalizm kavramı yeniden değerlendirilmektedir. Artık kültür emperyalizmi dünyada tek merkeze bağlı değildir. Farklı ülkeler arasında bir rekabet mevcuttur. İkincisi, rekabet gelişmiş ülkeler ile gelişmemiş ülkeler arasında değil, gelişmiş ülkeler arasında gerçekleşmektedir. Üçüncüsü, uluslararası kültürel mübadeleler basit ekonomik işlemler olmak yerine devlet gücüne dayanmalıdır (Nordenstreng, 2013, s. 354).

Sparks (2012, ss. 281-289), tutarlı ve geçerli bir kültürel emperyalizm konsepti oluşturmanın yolunun, devlet ve kültürel gücün üretimde ve yapay kültürel ürünlerin dolaşımında iç içe geçtiği yolları araştırmaktan geçtiğini belirtmektedir. Sparks çok sayıda çatışma öngörmüştür: Devletler arasında propaganda çabaları açısından rekabet ve gazeteciliğin ve haberin doğası, uluslararası medya akışı düzenlemeleri, internetin kontrolü, bireysel mülklerin korunması ve popüler kültürün doğası üzerindeki çatışmalar. Ancak, akademik olarak Sparks emperyalizmi, kültürel emperyalizmi ve emperyalizmin kültürel sonuçlarını uluslararası iletişim çalışmalarının kuramsal çerçevesinin önemli bir parçası olarak görmektedir.

Modern uluslararası sistemin devamı, gelişmiş ülkelerin az gelişmiş veya gelişmemiş ülkeler üzerinde kültürel emperyalizm aracılığıyla egemenlik kurmasıyla sağlanır. Bu egemenlik de günümüzde medya emperyalizmi aracılığıyla sürdürülmektedir. Artık medya verili kültür faaliyetlerini sürdürmenin ötesine geçerek, bizzat kültürün yaratıcısı durumuna gelmiştir (Akıner, 2014, s. 41).

Medya emperyalizmi tezi Oliver Boyd-Barrett tarafından 1977'de ortaya atılmıştır. Güç dengesizlikleri ve medya akışını ele alır. Boyd-Barrett'e göre medya emperyalizmi, herhangi bir ülkedeki medya sahipliği, yapısı, dağıtım veya içeriğinin tek başına veya birlikte, diğer ülke veya ülkelerin medya çıkarlarının önemli miktarda dış baskısına maruz kalması ve etkilenen ülkenin bu baskılara aynı şekilde bir karşılık verememesi sürecidir (Akt. Boyd-Barrett ve Xie, 2008 ss. 206-222).

Fejes (Akt. Tomlinson, 1999, s. 60) medya emperyalizmi konusunda şunları söyler:

“(...) İlerleme kaydetmek istemesi halinde medya emperyalizmi yaklaşımının ele alması gereken üçüncü bir sorun, kültür konusudur. Medya emperyalizmi konusuna duyulan ilginin büyük bir kısmı uluslar ötesi medyanın küresel sonuçlarından-bu medyanın Üçüncü Dünya toplumlarındaki ulusal kültürlerin gelişmesi ve bütünlüğüne yönelik tehdidi-duyulan endişeden kaynaklanmakla birlikte birtakım anekdot türü açıklamalar hariç, uluslar ötesi medyanın özellikle Üçüncü Dünya toplumları üzerindeki kültürel etkisini anlamaya yönelik çok az ilerleme kaydedilmiştir. Çoğunlukla uluslar ötesi medyanın kurumsal özelliklerine büyük ilgi gösterilirken, olduğunu varsaydığımız kültürel etkileriyle yeterince detaylı bir biçimde ilgilenilmemektedir.”

Milletlerarası bir süreci ifade eden medya emperyalizminde “medya teknolojisi, bu teknolojinin yapısı, sahipliği, üretim ve dağıtımı, içeriği, milli sistemler ve sistemler arası ilişkiler ve bu ilişkiler biçiminin sürdürdüğü etki ve egemenlik düzeni” bulunmaktadır (Erdoğan, 1995, s. 264). Erdoğan’a göre (1995, s. 264) medya emperyalizminde “medya araç ve ürünlerinin (iletinin) üretimi, dağıtımı ve tüketimi ilişkilerinde belli güçlerin diğerleri üzerinde egemenliği” söz konusudur. Medya emperyalizminde egemen taraf egemenliğini “ticari ve siyasal strateji olarak ihraç eder; ya da bu egemenliği kasıtsız bir şekilde veya farkında olmadan genel siyasal, ekonomik ve sosyal ilişkilerindeki egemen etkilerle yayarak” sürdürür.

Küresel medya holdinglerinin bazıları Avrupalı olmasına rağmen, Amerikan medya ürünleri küresel piyasalardaki üstünlüğünü sürdürmektedir. Bu yabancı holdingler Amerikan medya şirketlerine yatırım yapmaktadırlar. Birçok Amerikan film stüdyosu, yabancı şirketler tarafından yakın zamanda satın alınmıştır, ancak bu satın almalar Hollywood filmlerinin yapısını etkilememiştir. Avustralyalı-Amerikan medya patronu Rupert Murdoch Amerika’da herkesten çok televizyon istasyonuna sahiptir. Alman devi Bertelsmann da Amerika’daki en büyük basım evini satın almıştır (Crane, Kawashima, ve Kawasaki, 2002, s. 5).

Boyd-Barrett’e göre medya emperyalizmin dört farklı şekli bulunmaktadır. Bunlardan ilki kitle iletişim fenomeninin kendisidir. Bu teknoloji de gelişmiş dünyada tek yönlü olarak geliştirilmekte ve hazırlanmaktadır. İkincisi bu teknolojinin BBC gibi devlet kurumlarında veya ABD’de öncüllüğü yapılan ticari yapılarda düzenlenmesidir. Üçüncü unsur,

medya üretiminin profesyonel normlarıdır. Bu da ilk önce batılı ülkelerde geliştirilmiş ve diğer ülkelere tamamlanmış haliyle ihraç edilmiştir. Sonuncusu ise, medya anlatılarının doğası, programlamanın asıl doğası veya haberlerin bizatihi konseptidir. Bunlar da Batı'da modellenmiş veya hazır bir biçimde gelişmekte olan dünyaya ihraç edilmişlerdir ya da Batı'da yetişenler tarafından taklit edilmişlerdir (Akt. Sparks, 2007, s. 98).

Kültürel emperyalizm ve beraberinde gelen medya emperyalizmi kavramları geçmiş sömürü yapılarının yerine yeni dünya düzenini açıklamada etkilidirler. Dev iletişim yapılarıyla beraber bilginin sahipliği egemen pratiklerin devamını sağlamaktadır. Böylece gelişmiş ülkelerdeki dev medya holdingleri vasıtasıyla bilginin dolaşımı bu ülkelerin elinde bulunmakta ve önemli bir propaganda aracı olarak kullanılmaktadır.

Herman ve Chomsky (2012, s. 15) "Propaganda Modeli", kapsamında medyanın diğer işlevlerinin yanı sıra, kendisini denetleyen ve finanse eden güçlü toplumsal grupların çıkarlarına hizmet ettiğini ve onların lehine propaganda yaptığını belirtmiştir. Bu çıkarların temsilcilerinin öne çıkarmak istedikleri önemli gündemleri ve ilkeleri vardır. Medya politikasının şekillendirilmesi ve dayatılması açısından oldukça elverişli bir konuma sahiptirler. Normal olarak bu, kaba müdahaleyle değil, uygun çizgide düşünen personelin seçilmesi, editörlerin ve çalışan gazetecilerin kurum politikasıyla uyumlu öncelikleri ve haber değeri kriterlerini içselleştirmeleri sayesinde başarılıdır.

Medya profesyonelleri etik kodlara bağlı kalarak nesnel bir biçimde haber vermeye çalışsalar da Herman ve Chomsky'nin propaganda modelinin temel bileşenleri ya da haber "süzgeçleri" nedeniyle çizilen çerçevenin dışına çıkamamaktadırlar.

Propaganda modelinin temel bileşenleri ya da haber süzgeçleri kümesi şu başlıklar altında toplanmaktadır (Herman ve Chomsky, 2012, s. 73):

(i) hâkim kitle medyası firmalarının büyüklüğü, tekelleşmiş mülkiyeti, sahibinin serveti ve kâr yönelimi, (ii) kitle medyasının temel gelir kaynağı olarak reklamcılık, (iii) medyanın, hükümet, iş dünyası ve bu temel kaynakların ve gücün faillerinin finanse ettiği ve onayladığı "uzmanların sağladığı bilgilere dayanması, (iv) medyayı disiplin altına alan bir araç olarak "tepki üretimi", ve (v) ulusal bir din ve denetim mekanizması olarak "anti-komünizm".

Çalışmanın Yöntemi

Bu makalede CNN ve Al Jazeera'nın 8 Temmuz 2014 ve 27 Ağustos 2014 tarihleri arasındaki haberleri, Teun Van Dijk'in eleştirel söylem analizi yönteminden yararlanılarak analiz edilmiştir. Van Dijk'in yönteminin seçilmesinin nedeni, yazılı metinlere, özellikle haber metinlerine, uygulanabilirliği noktasında sağladığı kolaylıktır. Böylece haber metinlerinin arkasındaki ideolojik yapı ortaya çıkarılabilmektedir.

Söylem analizinin en önemli amacı söylem olarak tabir edilen dilin kullanımındaki birimlerin sistematik ve açık tanımlamalarını ortaya koymaktır. Bu tarz tanımlamaların, metinsel (textual) ve bağlamsal (contextual) olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Metinsel boyut tanımlamaların çeşitli düzeylerindeki söylem yapıları ile ilgiliyken, bağlamsal boyut bu yapısal tanımlamaların bağlam içindeki yerleriyle ilgilenmektedir. Bilişsel süreç ve temsiller veya sosyo-kültürel faktörler gibi (Van Dijk, 1988, ss. 24-25).

Söylemin cümle yapısı, anlam ve dil edimi gibi üç özelliği üzerinde durmanın dışında söylem analizi için başka gereklilikler de bulunmaktadır. Van Dijk bunu mikro düzey ve makro düzey diye ikiye ayırmaktadır. Mikro düzey sesler, kelimeler, cümle kalıpları ve anlamları üzerinde dururken, makro semantik ve makro sentaks gibi makro düzey ise söylemin daha kapsamlı ve global düzeyi ile ilişkili bulunmaktadır. Söylemde aynı anlamı vermek üzere konuşmacının yaptığı seçimler de söylemin tarzını oluşturmaktadır. Doktor yerine tabip kullanılması örnek olarak verilebilir. Öbür taraftan söylemin diğer bir önemli boyutu retoriktir. Retorik söylemin inandırıcılığını arttırmak için kullanılmaktadır (Van Dijk, 1988, ss. 26-28).

Haber söyleminde tematik yapı büyük önem arz etmektedir. Haberin metinsel yapısı da bir "tema" veya "konu" ile başlamaktadır. Konu veya tema söylemin ana gövdesini oluşturmaktadır. Konular söylemin genel makro-düzey tanımlamalarına ait bulunmaktadır. Makro kurallar söylemin bilgisinin azaltılmasını sağlarlar. Ya metnin geri kalanı ile artık ilgisi olmayan bütün bilgiler kaldırılır. Ya bütün önermeleri karşılayan tek bir genelleme yapılıır. Örneğin; bir köpeğim ve bir kuşum var yerine, evcil hayvanlarım var denilebilir. Ya da tüm eylemlerimizi içine alan tek bir önermenin söylenmesi söylemdeki bilgiyi azaltır. Havaalanına gittim, check-in yaptım, kapıya gittim yerine uçakla uçtum denilmesi bütün o eylemleri karşılamaktadır. Makro yapıların öznelliği, bilişsel

doğası bulunmaktadır. İnsanların metindeki konuyu oluşturmaları veya metinden konuyu çıkarmaları bu bilişsel sürecin bir parçasıdır. Böylece insanlar kendi kişisel makro-yapılarını oluşturabilmektedirler. İnsanlar metinden farklı önemli noktaları yakalayabilir ve böylece metinlerden farklı özler çıkabilir. Bu da bilişsel olarak bakıldığında, konuların öznel olduğunu gösterebilmektedir (Van Dijk, 1988, ss. 30-32).

Haber söylemlerinin konuları genellikle başlıklarda verilmektedir ve ayrıca bu başlıklar bir bakıma özet işlevi de görmektedir. Ayrıca konular detay olarak sayılabilecek bilgilerin kaldırılmasıyla elde edilebilmektedir. Konunun metnin kalanıyla ilişkili olma durumu da söz konusu olmamaktadır (Van Dijk, 1988, s. 33).

Söylem analizinde makro yapının dışında mikro yapılar da bulunmaktadır. Bu mikro yapılarda sözcüklere, sözcük öbeklerine, cümlelere ve cümle yapılarına bakılmaktadır. Mikro yapılarında bölgesel uyum söylemin devamlılığı açısından önemlidir.

Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi, özellikle haber söyleminde kullanılmak üzere ideal bir model oluşturmaktadır. Bu model bir taraftan haber söyleminin analizini sağlarken, öbür taraftan haberlerin ideolojik çerçevede biz ve onlar ayrımını nasıl kurduğunu da ortaya çıkarmaktadır.

CNN ve Al Jazeera'nın 2014 İsrail Gazze Çatışması Haberlerinin Karşılaştırmalı Analizi

CNN ve Al Jazeera'nın öncelikle aynı konu veya olayı aktaran haberleri titizlikle seçilerek karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Bunun amacı, uluslararası haber ağına sahip iki organizasyonun aynı konu veya olaya dair haberleri veriş şeklindeki ve söylemlerindeki farklılığı ortaya çıkarmaktır.

Tablo 1: CNN Haber Başlıkları

Tarih	Haber Başlığı	Haber Başlığının Çevirisi
9 July 2014	"Ground operations in Gaza 'might become necessary' Israeli Official says"	"İsraili yetkililer Gazze'ye kara operasyonunun gerekli olabileceğini söylemekte."
12 July 2014	"Medical crisis in Gaza as conflict endures"	"Çatışmalar devam ederken Gazze'deki medikal kriz"
18 July 2014	"Israel launches ground operation in Gaza; Hamas says Israel to 'pay a heavy price'"	"İsrail Gazze'de kara operasyonunu başlattı. Hamas İsrail'e ağır bedel ödeyeceğini söyledi"
20 July 2014	"Israel to expand ground incursion after Hamas militant infiltration"	"İsrail Hamas militanlarının İsrail'e sızmasından sonra kara saldırısını genişletecektir"
22 July 2014	"In Gaza, attack on hospital delivers devastation and grief"	"Gazze'de hastaneye yapılan saldırı yıkım ve hüznü yarattı"
27 August 2014	"Israel, Hamas agree to open-ended Gaza truce with core issues left unresolved"	"İsrail ve Hamas ana konuları çözümsüz bırakarak açık-uçlu Gazze ateşkesinde anlaştı."

Tablo 2: Al Jazeera Haber Başlıkları

Tarih	Haber Başlığı	Haber Başlığının Çevirisi
9 July 2014	"Israel-Gaza tensions: Preparing for battle?"	"İsrail-Gazze gerginliği: Savaş için hazırlık mı?"
8 July 2014	"Gaza hospitals struggle to treat wounded"	"Gazze'deki hastaneler yaralıları tedavi etmek için zorlanmakta"
18 July 2014	"Israel launches Gaza ground invasion"	"İsrail Gazze'ye kara işgali başlattı"
18 July 2014	"Israel threatens to step up Gaza invasion"	"İsrail Gaza işgalini ilerletmek ile tehdit etmekte"
21 July 2014	"Deaths as Israeli shells hit Gaza hospital"	"İsrail bombaları Gazze'deki hastaneyi vurduğu için ölümler oluyor"
27 August 2014	"Gaza truce: Is there a winner?"	"Gazze ateşkesi: Kazanan var mı?"

CNN ve Al Jazeera'nin İsrail'in Kara Operasyonu ile İlgili Haberleri

Haber Başlığı: "İsraili yetkililer Gazze'ye kara operasyonunun gerekli olabileceğini söylemekte (Ground operations in Gaza 'might become necessary' Israeli Official says)."

CNN International'da 9 Temmuz 2014 tarihindeki haberin (Magnay, Payne ve Levs, 2015) başlığına bakıldığında İsraili yetkililerden gelen bir açıklamayı görmekteyiz. Açıklama resmi makamdan gelmektedir ve kara operasyonunun artık ihtimalden gerekliliğe döndüğü anlaşılmaktadır.

Başlıkta İsrail'in diğer seçenekleri denediği ve bir sonuç alamadığı, bunun üzerine kara operasyonunun gerekli olduğuna karar verdiği izlenimi uyanmaktadır.

"İsrail Salı günü Tel Aviv'e fırlatılan bir roket saldırısını durdurmuştur ve İsrail topraklarına sızan militanları öldürmüştür (Israel intercepted a rocket fire at Tel Aviv on Tuesday and killed militants who stormed into Israeli territory)."

"İsrail, çatışmalar dramatik bir şekilde yükseldiğinde, militanların İsraili sivillere 130'dan fazla roket fırlattığını söyledi (In a dramatic escalation of the conflict, militants fired more than 130 rockets at Israeli civilians, Israel said)."

"İsrail, militanların Gazze'den gelen roketlerinin 3.5 milyon İsrail vatandaşına ulaşacak güçte olduğunu söyledi. (The country said militant's rockets from Gaza are powerful enough to reach 3.5 million Israeli citizens)."

Haberde geçen yukarıdaki cümlelere bakıldığında İsrail'in kara operasyonunun neden gerekli olduğu anlaşılmaktadır. İsrail'in kendisine fırlatılan roketler sebebiyle tehdit altında olduğu vurgulanmaktadır ve İsrail'in kendini savunma hakkını kullandığı algısı ortaya çıkarılmaktadır. İsraili siviller ve İsraili vatandaşlar vurguları eylemin haklılığını arttırmaktadır. Habere göre, İsrail ve Gazze arasındaki çatışmada, çatışmanın bir tarafı İsrail devleti iken, diğer tarafı Gazze'deki militanlardır. İsrail devleti "militanlara" karşı mücadele yürütmektedir izlenimi uyanmaktadır. Böylece haberde Van Dijk'in ideolojik dördül alanının geçerliliği görülmektedir. "Bizim hakkımızda olumlu şeyleri vurgula" ve "onlar hakkında olumsuz şeyleri vurgula" önermelerinden

hareketle İsrail'in durumu olumlaştırılırken, İsrail'e karşı mücadele edenler militanlaştırılarak olumsuz bir hale getirilmiştir. Kiminin terörist ya da militan olarak adlandırdığını, kimisi özgürlük savaşçısı olarak çağırmaktadır oysa ki.

İsrail Savunma Gücü #ItMustStop (Bu artık durmalı) hashtag'ini kullanarak "Hiçbir ulus sürekli gelen roket saldırılarını kabul etmez. Biz de etmeyeceğiz (No nation would accept constant rocket fire. Neither will we)." demiştir. Hamas ise #Gazaunderattack (Gazze saldırı altında) hashtag'ini kullanmış ve "Misillemeler geliyor, gelmesi an meselesidir (Retaliations are coming, it is a matter of time)" uyarısını yapmıştır.

Haberde, İsrail ve Hamas taraflarından gelen iki twitter mesajı verilmiştir. İsrail'in gönderdiği mesajda, İsrail'in saldırı altında olduğu anlaşılmakta ve kurban olan tarafın İsrail olduğu vurgulanmaktadır. Hamas'ın gönderdiği mesajda ise Hamas İsrail'i misilleme ile tehdit etmekte ve saldırgan taraf olarak betimlemektedir.

Haber Başlığı: "İsrail-Gazze gerginliği: Savaş için hazırlık mı? (Israel-Gaza tensions: Preparing for battle?)."

Al Jazeera'daki 9 Temmuz 2014 tarihindeki haberin (Inside Story, 2014a) başlığına bakıldığında İsrail ve Gazze arasında bir gerilimin olduğu belirtilmekle birlikte bir savaş hazırlığı olup olmadığı sorusu yöneltmiştir. Ancak başlıkta eksiltme yapılmış ve savaş için kimin hazırlık yaptığı, iki tarafın da mı hazırlık içinde olup olmadığına dair bir bilgi verilmemiştir.

Haberin altındaki spot ise şöyledir:

"İsrail kabinesi muhtemel kara saldırısı öncesinde 40.000 yedek askerin çağrılmasını onayladı (Israeli cabinet approves the call up of 40.000 army reservist ahead of a possible ground offensive)."

Haberin başlığındaki eksik olan detaylar spot ile birlikte verilmiştir. Spotta İsrail hükümetinin bir savaş hazırlığında olduğu belirtilmiştir; aynı zamanda 40.000 yedek askerin göreve çağrılması başlıktaki savaş hazırlığı sorusunu güçlendirir niteliktedir.

Haber girişinde İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun söylediklerine yer verilmiştir:

"İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu ordusuna 'eldivenleri

“çıkarmalarını’ söyledi” (Israeli Prime Minister Benjamin Netanyahu has told his military to “take off the gloves”).

İsrail Başbakanının açıklamalarından İsrail’in çok daha sertleşeceği anlaşılmaktadır. İsrail askerlerine eldivenlerini çıkarmasını söylemesi, ellerini kirletecekleri anlamına da gelmektedir. Bu açıklama başlıktaki savaş söylemini pekiştirir niteliktedir. Askerlerin “eldivenlerini çıkarması” yufimizm örneğidir. Yufimizm (Oxforddictionaries.com, 2015a) “hoş olmayan, utanç verici bir duruma karşı sert ve dobra bir söz ve ifade yerine daha yumuşak ve dolaylı bir ifadenin” kullanılmasıdır. En çok savaş zamanlarında kullanılır.

Haberde üç İsrailli yerleşimcinin kaçırılıp öldürülmesinden ve intikam olarak Filistinli bir gencin öldürülmesinden sonra gerginliklerin arttığı belirtilmiştir. Verilen artalan bilgisinden sonra çatışmaların arttığı anlaşılmaktadır. Netanyahu İsraili yerleşimcilerin öldürülmesini kınamış ve şöyle demiştir:

“Onlar soğukkanlılıkla insani hayvanlar tarafından öldürüldü ... Hamas bundan sorumludur. Hamas bedelini ödeyecektir (They were murdered in cold blood by human animals ... Hamas is responsible. Hamas will pay).”

Haberde verilen artalan bilgisiyle birlikte üç İsrailli yerleşimcinin ölümünde Netanyahu Hamas’ı suçlamaktadır. Netanyahu’ya göre sorumlu olan taraf “insani hayvanlar” metaforuyla nitelendirdiği Hamas’tır ve bedelini ödeyecektir. Netanyahu tarafından failerin kim olduğu belirtilmemekle birlikte suçun yargı süreci olmadan Hamas’ın üzerine yıkıldığı anlaşılmaktadır. Ancak, faileri bilinmeyen üç İsrailinin öldürülmesinin ardından 2000’den fazla Filistinli hayatını kaybetmiştir.

Haberde Hamas sözcüsü Mushir Al-Masri’nin İsrail saldırılarına tepki olarak verdiği açıklamaya da yer verilmiştir:

“Düşman kırmızı çizgiyi geçmiştir ve suçlarının bedelini ödemesi sağlanacaktır (The enemy has crossed the red lines and will be made to pay the price for its crimes).”

Hamas tarafından İsrail düşman olarak belirtilmiştir, “kırmızı çizgi” metaforuyla gereken karşılığın verileceği dile getirilmiştir. Ayrıca açıklamadan anlaşıldığı kadarıyla, İsrail’in Gazze’ye yönelik gerçekleştirdiği eylemler suç olarak görülmektedir.

Gazze'deki Medikal Durum ile İlgili Haberler

Haber Başlığı: "Çatışmalar devam ederken Gazze'deki medikal kriz (Medical crisis in Gaza as conflict endures)."

CNN International'da 12 Temmuz 2014 tarihinde yayınlanan haberin (Castillo ve Khadder, 2015) başlığına bakıldığında çatışmanın tarafları hakkında herhangi bir bilgi verilmezken, Gazze'de olayın gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Başlıkta çatışmalar devam ederken Gazze'de medikal kriz yaşandığı vurgulanmakta ve ikisi arasında nedensel bir ilişki kurulmaktadır. Gazze'deki medikal kriz çatışmaların sürmesine bağlı kılınmıştır.

"Medikal kaynaklar acil odalarının/servislerin çok kalabalık olması nedeniyle hastaların yerde tedavi edildiklerini söylemektedir (Patients being treated on the floor, because emergency rooms are overcrowded, medical sources say)."

Haberin içeriğinde kullanılan bu giriş cümlesine bakıldığında açık bir yufimizm örneğine rastlanılmaktadır. İsrail'in hava saldırılarından yaralanan Gazzeliler için "yaralı" kelimesi yerine "hasta" (patient) kelimesi kullanılmıştır. Böylece hastanelerin insanların acil servislerini doldurmasının İsrail'in hava saldırısından dolayı değil, Gazze'deki sağlık sisteminin yetersizliğinden kaynaklandığı algısı yaratılmaktadır. Ayrıca haberde Sağlık Bakanlığı Sözcüsü benzin kıtlığı nedeniyle ambulansların yarısının çalışır durumda olduğunu ve hastanelere güç sağlayan jeneratörlerin birkaç gün dayanabileceğini söylemektedir. Başlıkta geçen "medikal kriz" hakkında verilen bilgiler derinlikten uzaktır. "Medikal kriz" de apaçık bir yufimizm örneğidir. Uluslararası medya en çok savaş ve çatışma durumlarında başvurur.

Haber Başlığı: "Gazze'deki hastaneler yaralıları tedavi etmek için zorlanmakta (Gaza hospitals struggle to treat wounded)."

Al Jazeera'nın 8 Temmuz 2014 tarihli haberinin (Akram, 2014) başlığına bakıldığında, Gazze'deki hastanelerin durumu belirtilmektedir. Ancak neden zorlandıkları bilgisine yer verilmemiştir. Başlıkta "yaralı" kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Buradan bir saldırı veya çatışma sonrası yaralanan sivillerin hastanede tedavi edildikleri anlaşılmaktadır. Böylece mevcut durum adil bir şekilde resmedilmeye çalışılmaktadır.

"Gazze üzerinde süren İsrail hava saldırılarından dolayı,

Filistinli sağlık yetkilileri ilaç ve erzak kıtlığı ile karşı karşıya (Palestinian health officials face a shortage of medicine and supplies, as Israeli air strikes on Gaza continue.)”

Haberin spotunda başlıktaki eksik bilgilerin tamamlandığı görölmektedir. Gazze'deki hastanelerin zorlanma nedeninin de İsrail hava saldırıları olduğu ortaya çıkmıştır. CNN'deki haberde “hasta” kelimesi kullanırken, Al Jazeera “yaralı” kelimesini kullanmıştır. İlaç ve erzak kıtlığı yaşanması ile İsrail hava saldırıları arasında nedensel/koşulsal bir ilişki kurulmuştur. Hem yaralıların hem de yaşanan ilaç ve malzeme kıtlığının sebebinin hava saldırıları olduğu anlaşılmaktadır.

Haberin içeriğinde hava saldırıları sonrası yaralıların olduğu ve bu yaralılar arasında çocukların bulunduğu belirtilmekte ve Gazze'deki hastanelerin kapasitesinden dolayı yaralıların tedavisinde yetersiz kaldığı ifade edilmektedir. İçeriğe bakıldığında hava saldırılarından dolayı Gazze'de yaşanan insani durum anlatılmaktadır.

İsrail'in Kara Operasyonu Haberleri

Haber Başlığı: “İsrail Gazze'de kara operasyonunu başlattı. Hamas İsrail'e ağır bedel ödeyeceğini söyledi (Israel launches ground operation in Gaza; Hamas says Israel to 'pay a heavy price).”

CNN International'ın 18 Temmuz 2014 tarihli haberinin (Ralph, Wedeman ve Pearson, 2015) başlığına bakıldığında İsrail'in Gazze'ye kara operasyonu başlattığı ifade edilmiştir. Başlıktaki “kara operasyonu” ifadesi bir yufimizm kullanımıdır. Aslında olan İsrail'in başka bir ülkenin sınırlarından askerleriyle geçerek o ülkeyi işgal etmesidir. Ama burada “kara operasyonu” denilerek eylem yumuşatılmaya çalışılmaktadır. 2003 yılındaki Irak Savaşında da uluslararası medya “Irak'ın işgaline” “Irak Savaşı” demeyiyeğlemiştir. Savaş “Devletler veya devlet grupları tarafından, millî güç unsurlarının tamamının veya bir kısmının kullanılması suretiyle icra edilen ve taraflarca savaş niteliği kabul edilen, kuvvet kullanılmasını içeren, düşmanca niyet ve/veya eylem” olarak tanımlanabilir (Varlık, 2013, s. 119). Bu düşünceden hareketle, varolan “savaş” durumu “kara operasyonu” söylemi ile yumuşatılmaya çalışılmaktadır.

Haberin içeriğinde İsrail'in gerçekleştirdiği operasyonun Gazze'den İsrail'e giden tünelleri ve Hamas'ın askeri gücünü yok etmek olduğu ifade edilmiştir. Hamas'tan “militan” (militants) olarak bahsedilmektedir. Oysa ki Hamas Filistin'de halk desteğine sahip önemli bir fraksiyondur.

Haber Başlığı: “İsrail Gazze’ye kara işgali başlattı (Israel launches Gaza ground invasion).”

Al Jazeera’da 18 Temmuz 2014 tarihli haberin (Carlstrom, 2014) başlığına bakıldığında “işgal” kelimesi göze çarpmaktadır. CNN’de kullanılan “kara operasyonu”nun yerini “kara işgali” almıştır. İşgal kelimesinin sözlük anlamı “bir yeri ele geçirme” (TDK, 2015) olarak verilmektedir. Böylece İsrail’in Gazze’yi ele geçirmekte olduğuna vurgu yapılmaktadır.

“Taarruzun çok şiddetlendiği sırada, tanklar ve askerler Filistin topraklarına girerken, Hamas İsrail’e büyük bedel ödeyeceğini söyledi (Hamas says Israel to pay “high price” as tanks and troops enter Palestinian territory in major escalation of offensive).”

Başlıkta bahsedilen kara istilası hakkında daha detaylı bilgiler verilmiştir. İsrail tankları ve askerleri Filistin topraklarına girmiştir. İsrail’in karşısında aktör olarak Hamas görülmektedir.

CNN ve Al Jazeera İsrail’in Kara Harekatını Genişletme Haberleri

“İsrail Hamas militanlarının İsrail’e sızmasını müteakip kara saldırısını genişletecektir (Israel to expand ground incursion after Hamas militant infiltration).”

CNN International’ın 20 Temmuz 2014 tarihindeki haberin (Brumfield, Wedeman ve Martinez, 2015) başlığında İsrail’in kara saldırısını genişletmesinin nedeni Hamas militanlarının İsrail’e sızması olarak verilmektedir. Böylece İsrail’in saldırıyı genişletme düşüncesi meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca “militan” sözcüğü kullanılarak İsrail’in militanlara karşı mücadele verdiği belirtilmektedir. Militan kelimesinin Oxford Sözlüğü’ndeki (Oxforddictionaries.com, 2015b) karşılığına bakıldığında bir sosyal veya siyasi amacı desteklerken çatışmacı ve şiddet dolu yöntemleri tercih etme olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk Dil Kurumu’nda da benzer bir tanım bulunmaktadır: “Mücadelesini zor kullanarak ve yasa dışı yollarla yapan kimse.” Bu düşünceden hareketle Hamas mücadelesini yasa dışı yollardan, şiddet ve çatışmacı yöntemleri deneyerek yapmaktadır algısı yaratılmaya çalışılmakta, İsrail’in işgalinin haklılığı vurgulanmaktadır.

“İsrail ve Gazzeli militanlar arasındaki muharebe büyüyor (The battle between Israel and Gazan militants is growing).”

Haberdeki ifadeye bakıldığında başlıktaki Hamas militanlarının yerine bu sefer Gazzeli militanlar ifadesi dikkat çekmektedir. Buradan hareketle, İsrail'e karşı her mücadele verenin "militan" olarak tanımlandığı görülmektedir. Ayrıca İsrail ve Gazzeli militanlar arasında muharebe olduğu söylenmekte, iki tarafın savaştığı ima edilmektedir. Muharabenin sözlük anlamı "Geniş silahlı güçler arasındaki süregiden mücadele"dir. (Oxforddictionaries.com, 2015c). Böylece "muharebe" denilerek eşit şartlarda iki tarafın mücadele ettiği algısı oluşturulmaktadır. Ancak, İsrail'in kara hareketına verilen karşı bir mücadele vardır. Gazze'deki güçler geniş silahlı güçler olarak nitelendirilemez.

Haber Başlığı: "İsrail Gazze işgalini ilerletmek ile tehdit etmekte (Israel threatens to step up Gaza invasion)."

Al Jazeera'nın (Aljazeera.com, 2014a) 18 Temmuz 2014 tarihindeki haberinin başlığında Gazze istilası vurgusu devam etmektedir.

"Tanklar ve askerler, kara tecavüzünün bir parçası olarak, Hamas tarafından yönetilen bölgede ilerlerken, Filistinlilerin toplam ölüm sayısı 294'ü geçmiştir (Palestinian death toll crosses 294 mark as tanks and troops roll into Hamas-ruled territory as part of ground assault)."

Haberin spotunda İsrail'in kara işgalini ilerletmek ile tehdit etmesine karşın Filistinlilerin ölüm sayısının gitgide arttığı vurgulanmıştır. Filistinliler bu işgal sonucunda ölmeye devam etmektedirler. Spot haberin başlığını tamamlamakta ve işgal tehdidi sonucu ölümlerin arttığını ifade etmektedir.

Hastane Saldırısı Haberleri

"Gazze'de hastaneye yapılan saldırı yıkım ve hüznün yarattı (In Gaza, attack on hospital delivers devastation and grief)."

CNN International'ın 22 Temmuz 2014 tarihindeki haberinin (Khadder ve Lister, 2015) başlığına bakıldığında eksik bilgi verildiği anlaşılmaktadır. Hastaneye yapılan saldırının kim tarafından yapıldığı, nasıl yapıldığı ve saldırının türü hakkında herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Sadece hastaneye bir saldırı olduğu ve bunun duygusal travma yarattığı ifade edilmektedir.

Haberin içeriğine bakıldığında Gazze'deki hastaneye yapılan saldırının

aktörü hakkında bir bilgi verilmemektedir. Özneyi gizleme davranışı ile sorumluluk saklanarak, İsrail'in üzerinden uzaklaştırılmaktadır. Ancak saldırıyı gerçekleştirenin İsrail olduğu alt başlıkta ima edilmektedir:

"İsrail: Hamas orada silah saklamaktaydı. (Israel: Hamas was storing weapons there)"

Bu alt başlıkta eylemin İsrail tarafından yapıldığı ima edilmektedir. Fakat İsrail saldırısının sorumluluğunu Hamas'a yüklemektedir. Ayrıca haberin devamında İsrail Savunma Gücü'nün açıklamasında sivil kayıpların, Gazze'deki evlerin, camilerin, hastanelerin sistematik ve acımasız sömürüsü sonunda kaçınılmaz olduğu ve İsrail Savunma Gücü'nün bunu en aza indirmek için her türlü önlemi aldığı belirtilmektedir. Hamas'ın ve onun kent içinde uyguladığı terörist aktivitelerin bunda tamamen sorumlu olduğu da vurgulanmıştır. Bu düşünceden hareketle Gazze'de işgalci konumunda olan İsrail, sivil kayıpların olmasının nedenini Hamas'ın sivil mekanları kullanması olarak göstermektedir.

Haber Başlığı: "İsrail bombaları Gazze'deki hastaneyi vurduğu için ölümler oluyor (Deaths as Israeli shells hit Gaza hospital)."

Al Jazeera'nın (Aljazeera.com, 2014b) 21 Temmuz 2014 tarihindeki haberin başlığı CNN'den farklı olarak eylemi yapanın ve eylemin nasıl gerçekleştiğini belirtmektedir.

"Tank bombaları el Aksa hastanesinin yoğun bakım ve cerrahi bölümlerini vurarak dört kişiyi öldürmüş ve 60'ını da yaralamıştır (Tank shells strike ICU and surgery department of al-Aqsa Hospital, killing four people and wounding 60 others)."

Haberin spotunda saldırının nasıl gerçekleştiği, yaşanan kayıplar ile ilgili bilgiler verilmiştir. Başlıktaki bombaların detayı verilmiş, ölü ve yaralı sayıları belirtilmiştir.

Çatışmanın Sürdüğüne Dair Haberler

Haber Başlığı: "Roket saldırısının devam etmesinden sonra İsrail Gazze'ye hava saldırısı düzenledi (Israel carries out strikes on Gaza after rocket fire resumes)."

CNN International'ın 9 Ağustos 2014 tarihli haberinin (Ansari, Mullen, Vause, ve Chance 2015) başlığında İsrail'in Gazze'ye düzenlediği hava saldırısının nedeninin roket saldırısının devam etmesi olduğu ifade

edilmektedir.

“İsrail ordusu, uçakların Gazze’deki en az 70 militan hedefine vuruş gerçekleştirdiğini söyledi... (The Israel Military said aircraft carried out strikes on at least 70 militant targets in Gaze).”

Haberin içeriğinde, İsrail ordusunun gerçekleştirdiği hava saldırılarının Gazze’deki militan hedeflerine olduğu vurgulanarak eylem meşrulaştırılmaya ve doğru bir amaca yönlendirilmeye çalışılmaktadır.

“İSG (İsrail Savunma Gücü) Gazze Şeridi boyunca terör bölgelerini hedef aldıklarını söylemiştir (The IDF said it “targeted terror sites across the Gaza Strip).”

Haberin devamında İsrail Savunma Güçleri’nin terör bölgelerini hedef aldıkları söylenmiştir. Yukarıdaki açıklamada “militan hedefler” tabiri haberin kendisinde kullanılırken, burada da İsrail hava saldırılarını düzenlediği yerleri “terör bölgeleri” olarak nitelendirmektedir. Terör kelimesi (Oxforddictionaries.com, 2015d) “insanları yıldırma için ileri derece korkunun kullanılması” olarak tanımlanmaktadır. Militan kelimesi ve terör kelimesi haberde eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

“Gazze’de gücü elinde bulunduran İslami militan grup Hamas... (Hamas, the Islamic militant group that holds power in Gaza...).”

Haberde Hamas, Gazze’de gücü elinde tutan İslami militan grup olarak nitelendirilmektedir. Hem Hamas Gazze’de yasa dışı bir şekilde var olan örgüt konumuna getirilmiş hem de İslam ile militan kelimeleri yan yana getirilerek ABD’de 11 Eylül sonrası oluşan İslam ve terör algısına benzer bir algı yaratılmaya çalışılmaktadır.

Haber Başlığı: “Ateşkes sona erdikten sonra Gazze çatışması sürmektedir (Gaza fighting resumes after ceasefire ends).”

Al Jazeera’nın (Aljazeera.com, 2014c) 9 Ağustos 2014 tarihindeki haberinde ateşkesin bittiği ve Gazze’deki çatışmanın sürdüğü belirtilmiştir. Başlıkta ateşkesin neden bittiği bilgisine yer verilmemiştir.

“İsrail ve Filistin tarafları arasındaki üç günlük ateşkes bittikten sonra, biri on yaşındaki bir çocuk olmak üzere beş kişi öldürüldü (Five Palestinian including ten-year old boy killed

after three-day truce between Israel and Palesitinian factions ended)."

Haberin spotunda ateşkes sona erdikten sonraki mevcut durum verilmiştir. Haberin başlığında ya da spotundaki bilgilerden ateşkes bittikten sonra çatışmanın devam ettiği ve ölümlerin geldiği anlaşılmaktadır.

Al Jazeera'daki haberin içeriğine baktığımızda CNN ve İsrail tarafından kullanılan "militan", " Hamas militanları", "Gazzeli militanlar" yerine "Filistinli savaşçılar (Palestinian fighters)" ifadesinin kullanıldığını görmekteyiz. Uluslararası medyada "terörist" ifadesi yoğun olarak kullanılırken, Al Jazeera "savaşçı" kavramını tercih etmektedir.

İsrail ve Hamas Arasında Varılan Ateşkes Haberi

Haber Başlığı: "İsrail ve Hamas ana konuları çözümsüz bırakarak açık uçlu Gazze ateşkesinde anlaştı (Israel, Hamas agree to open-ended Gaza truce with core issues left unresolved)."

CNN International'ın 27 Ağustos 2014 tarihli haberinin (Levs, Sayah ve Wedeman, 2015) başlığında İsrail ve Hamas'ın ateşkesine vardığı anlaşılmaktadır. "Gazze ateşkesi" ifadesiyle sorunun kaynağının Gazze olduğu algısı oluşturulmaktadır.

Haberin içeriğinde çözümsüz kalan konular ile ilgili bilgi verilmemekle birlikte İsrail'in Gazze'ye olan ablukayı azaltacağı ve balık avlama alanını 6 mile çıkaracağı ve yardımların geçmesi için sınırı açacağı belirtilmiştir.

"Ateşkes yaklaşık 2200 kişinin öldüğü şiddetli çatışmanın iki tarafındaki esas, uzun dönemli konuları erteleyerek Salı günü ilan edildi (The truce announced Tuesday puts off dealing with core long-term issues on both sides of a bitter conflict that killed around 2,200 people)."

Haber içeriğindeki yukarıdaki cümleye bakıldığında 2200 kişinin öldüğü şiddetli bir çatışma sonrası ateşkesin ilan edildiği belirtilmektedir. İsrail ve Hamas şiddetli bir çatışma yaşadığından dolayı, iki tarafın da büyük kayıplar (2200 kişi) verdiği izlenimi yaratılmaktadır. Çatışmadaki ölümlerin iki taraf açısından da eşit olduğu algısı oluşturulmaktadır. Ancak, mevcut duruma bakıldığında ölen Filistinlilerin sayısı çok daha fazladır.

Haber Başlığı: "Gazze ateşkesi: Kazanan var mı? (Gaza truce: Is there a

winner?).”

Al Jazeera'nın (Inside Story, 2014b) 27 Ağustos 2014 tarihindeki haberinin başlığında “bir kazanan var mı?” cümlesi ile eleştirel bir tutum alındığı gözükmemektedir. Aslında çatışmanın taraflarından herhangi birinin kazanmadığı ima edilmektedir.

“İsrail ve Hamas süresiz ateşte anlaşılmıştır; ancak anahtar konulardaki müzakereler ertelenmiştir (Israel and Hamas agree an indefinite ceasefire but discussions on key demands are delayed).”

Haberin spotuna bakıldığında başlıkta bir “kazanan var mı” sorusuna açıklama getirilmektedir. Taraflar ateşkes konusunda anlaşmışlar; fakat asıl çözülmesi gereken konular üzerine müzakerelerin ertelenmesiyle çatışmanın bizatihi varlığı da gereksiz bir hale gelmiştir.

Sonuç

Bu makalede İsrail'in 2014 yılında Gazze'de başlattığı “Sınır Koruma Operasyonu”, uluslararası medya bağlamında, eleştirel söylem analizi yönteminden yararlanılarak analiz edilmiştir. CNN ve Al Jazeera haber ağları üzerinden gerçekleşen araştırmada iki farklı medya kuruluşunun konuya ilişkin yaklaşımları ortaya konulurken, haberler üzerinden Gazze'de yaşanan çatışma hakkında da fikir sahibi olunmaya çalışılmıştır.

Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi yönteminden yararlanılarak haberler karşılıklı olarak analiz edilirken, CNN ve Al Jazeera'nın aynı konuya dair farklı söylemleri dikkat çekmiştir. Gazze'deki “Sınır Koruma Operasyonu”na, ilişkin haberlerin başlıkları ve içerikleri aktör bazında değerlendirildiğinde, iki kanalın söylemleri arasında önemli ölçüde farklılıklar göze çarpmaktadır. CNN çatışmanın aktörlerinden birini “İsrail”, “İsrail ordusu”, “İsrail Savunma Güçleri” olarak konumlandırırken, “öteki” tarafı “ Hamas militanları”, “Gazzeli militanlar”, “ Hamas”, “ Hamas teröristleri” olarak ifade etmektedir. Öbür taraftan Al Jazeera “İsrail” ve “İsrail ordusu” ifadelerini kullanırken karşısına “Gazze”, “Gazzeli savaşçılar”, “ Hamas savaşçıları” ifadelerini yerleştirmektedir. Burada göze çarpan CNN'in haberin başlığında ve içeriğinde İsrail'in “öteki”sini yaratmasıdır. Bir tarafta ülke olarak İsrail ve İsrail Savunma Güçleri varken, diğer tarafta İsrail'in mücadele ettiği “militanlar” ve “teröristler” bulunmaktadır. Böylece İsrail'in meşru bir mücadele yürüttüğü izlenimi uyandırılmaktadır.

Haberlerde dikkat çeken diğer bir husus da başlıklarda ve genel olarak haberlerin içeriğinde eylemi gerçekleştirenin yani failin/öznenin durumudur. CNN'in haber başlıklarında ve içeriğinde genel olarak fail gizlenmektedir. Al Jazeera'da ise fail başlıklarda ve haber içeriğinde açıktır. Van Dijk'ın bahsettiği söylem temsillerindeki olumlu ve olumsuz vurgulamalara CNN haber başlığında ve içeriğinde sıklıkla başvurmaktadır. Filistin tarafından gelen bir eylem varsa bu haber başlığı ve içeriklerinde vurgulanmakta iken, İsrail'in saldırıları sonucu yaşanan acılar vurgulanmamakta olumsuz faillikler gizlenmektedir.

CNN'in haberlerinde yufimizim örneklerine de rastlanılmaktadır. Bombalama saldırıları sonucu "yaralı" Filistinlilere "hasta" denilmesi örnek olarak gösterilebilir. Yufimizim ile CNN'in Gazze'de gerçekleştirdiği saldırılar ve bunun sonucunda gerçekleşen sonuçlar hafifletilmeye çalışılmaktadır. Hastaneler, İsrail uçakları tarafından atılan bombalar sonucu yaralananlar ile doluyken ve hastaneler bu durumla baş etmekte zorlanırken, CNN "medikal kriz" başlığı ile durumu normalleştirmeye ve sıradan bir durum gibi göstermeye çalışmıştır.

CNN'in kurduğu söylem ile İsrail kurbanlaştırılmaya çalışılmaktadır. İsrail'in mağdur olan taraf olduğu algısı oluşturulurken, gerçekleştirdiği bombalamalar ve Gazze sınırlarından içeri girdiği kara operasyonuna Hamas'ın eylemleri sonucu mecbur kaldığı izlenimi yaratılmaya çalışılmaktadır. Al Jazeera ise gerçekleşen eylemi ve sonucunda yaşananları haberleştirmektedir. Yaşanan olayların insani boyutuna daha fazla yoğunlaşarak acı durumu ortaya sermektedir.

Sonuç olarak; CNN ve Al Jazeera haberleri arasındaki söylem farklılıkları, Gazze'de yaşanan drama uluslararası medyanın adaletsiz bakış açısını göstermektedir. 1996 yılında Profesyonel Gazeteciler Topluluğu (Society of Professional Journalists) "objektiflik" kavramını etik kodlarından çıkarmıştır. Bunun yerine yerel ve uluslararası medyanın içselleştirmesi gereken kavramlar "adalet", "denge", "tutarlılık" ve "kapsamlılık"tır (Akıner, 2005). Aradan geçen zaman içerisinde, uluslararası medyanın bu kavramları kendisine referans almadığı, haberlerini "etiket"leyerek ürettiği ve "öteki"ne olan bakışında önemli bir değişiklik yaşanmadığı gözlemlenmiştir.

Görülmektedir ki, Herman ve Chomsky'nin propaganda modelindeki haber süzgeçleri, medya profesyonellerinin, dolayısıyla uluslararası medyanın haber söylemini baskı altına almakta adil bir söylemin

oluşmasını engellemektedir. Bu süzgeçler, söylemin ve yorumun öncüllerini, öncelikle neyin haber değeri taşıyıp taşımadığını tanımlayıp, medya üzerindeki seçkinler hakimiyetini koruyup, muhalifleri, alternatif görüşleri marjinalleştirmeye devam etmektedir.

Kaynakça / References

Akner, N. (2005). "The Effects Of Broadcasting Terror And Violence By The Mass Media On The Creation Of Stereotype". *Istanbul Conference on Democracy & Global Security*. İstanbul, Türkiye, 9-11 Haziran 2005, vol.1, pp.270-283

Akner,N. (2014). *Uluslararası Medya Emperyalizmi*. İstanbul:Hükümdar .

Akram, F. (2014). Gaza hospitals struggle to treat wounded. *Aljazeera.com*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/07/gaza-hospitals-struggle-treat-wounded-20147813225247559.html>

Aljazeera.com. (2014a). *Israel threatens to step up Gaza invasion*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, from <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/07/israel-threatens-step-up-gaza-invasion-2014718155019285888.html>

Aljazeera.com. (2014b). *Deaths as Israeli shells hit Gaza hospital*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015,, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/07/deaths-as-tank-shells-hit-gaza-hospital-20147211394682692.html>

Aljazeera.com. (2014c). *Gaza fighting resumes after ceasefire ends*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/08/gaza-ceasefire-2014885123583978.html>

Ansari A., Mullen J., Vause J., ve Chance M. (2015). Israel strikes Gaza after rocket fire resumes. *CNN.com, CNN*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, from <http://edition.cnn.com/2014/08/08/world/meast/mideast-crisis/index.html>

Boyd-Barrett, J. O. ve Xie, S. (2008). Al-Jazeera, Phoenix Satellite Television and the Return of the State: Case studies in market liberalization, public sphere and media imperialism. *International Journal of Communication*, 2, ss. 206-222.

Brumfield B., Wedeman B. ve Martinez M., (2015). Israel to expand ground incursion after Hamas militant infiltration. *CNN*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://edition.cnn.com/2014/07/19/world/meast/mideast-crisis/index.html>

Carlstrom, G. (2014). Israel launches Gaza ground invasion. *Aljazeera.com*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015,<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/07/israel-launches-gaza-ground-invasion-2014717192054899505.html>

Castillo M., Khadder K. (2015). Medical crisis in Gaza as conflict endures. *CNN.com, CNN*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://edition.cnn.com/2014/07/11/world/meast/mideast-tensions/index.html>

Crane, D., Kawashima, N., ve Kawasaki, K. (2002). Global culture: Media, Arts, Policy, And

Globalization. Psychology Press.

Çinkara, G. (2014). Gazze Saldırıları ile İsrail Neyi Hedefliyor?. *Asem.org.tr*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://www.ase.org.tr/tr/publication/details/3078/Gazze-Sald%C4%B1r%C4%B1lar%C4%B1-ile-%C4%B0srail-Neyi-Hedefliyor>,

Erdoğan, İ. (1995). *Dünyanın Çarpık Düzeni: Uluslararası İletişim*. İstanbul:Kaynak .

Erdoğan, İ. (1997). *İletişim Egemenlik Mücadeleye Giriş*. İstanbul:İmge .

Girgin, A. (2002). *Uluslararası İletişim: Haber Ajansları ve AA*. İstanbul:Der

Herman, E. S. ve Chomsky, N. (2012). *Rızanın İmalatı-Kitle Medyasının Ekonomi Politikği*. Çev. Dr. Ender Abadoğlu, İstanbul: bgst.

Inside Story. (2014). Israel-Gaza tensions: Preparing for battle?. *Aljazeera.com*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://www.aljazeera.com/programmes/insidestory/2014/07/israel-gaza-tensions-preparing-battle-201478151125992576.html>

Inside Story, (2014). Gaza truce: Is there a winner?. *Aljazeera.com*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://www.aljazeera.com/programmes/insidestory/2014/08/gaza-truce-there-winner-201482714583180993.html>

Khadder K. ve Lister T. (2015). Attack on Gaza hospital delivers devastation and grief. *CNN.com*. *CNN*. Retrieved Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://edition.cnn.com/2014/07/21/world/meast/gaza-hospital-attack-video/index.html>

Levs J., Sayah R. ve Wedeman B. (2015). Israel, Hamas agree to open-ended Gaza truce. *CNN.com*. *CNN*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://edition.cnn.com/2014/08/27/world/meast/mideast-crisis/index.html>

Magnay, D., Payne E. ve Levs, J. (2015). Israel: Gaza ground op might become necessary. *CNN.com*. *CNN*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://edition.cnn.com/2014/07/08/world/meast/mideast-tensions/index.html>

Nordenstreng Kaarle (2013). How the New World Order and Imperialism Challenge. *Media Studies*, 11(2).

Oxforddictionaries.com. (2015a). *euphemism - definition of euphemism in English from the Oxford dictionary*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/euphemism>

Oxforddictionaries.com. (2015b). *militant - definition of militant in English from the Oxford dictionary*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/militant>

Oxforddictionaries.com. (2015c). *battle - definition of battle in English from the Oxford dictionary*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/battle>

Oxforddictionaries.com. (2015d). *terror - definition of terror in English from the Oxford*

dictionary. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/terror>

Ralph E., Wedeman B., Pearson M., (2015). Israel launches ground operation into Gaza. *CNN.com. CNN*. Erişim tarihi: 11 Aralık 2015, <http://edition.cnn.com/2014/07/17/world/meast/mideast-crisis/index.html>

Petras, James (1994) Cultural Imperialism in Late 20th Century. *Economic and Political Weekly*, 29(32), (Aug. 6, 1994), ss. 2070-2073.

Rantanen, T. (2004). *The media and globalization*. London:Sage.

Semati, M. (Ed.). (2004). *New Frontiers In International Communication Theory*. Rowman & Littlefield Publishers.

Sparks, C. (2012). Media and cultural imperialism reconsidered. *Chinese Journal of Communication*, 5(3), ss. 281-299.

Thompson, J. B. (1995). *The Media and Modernity: A Social Theory of the Media*. Stanford University .

Tomlinson, J. (1999). *Kültürel Emperyalizm*. Çev. Emrehan Zeybekoğlu, İstanbul: Ayrıntı.

TDK. (2015). *işgal*. Erişim tarihi: 15.11.2015 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.56c39ac8557348.55420023

Van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates.

Van Dijk, T. A. (2003). 18 Critical discourse analysis. *The handbook of discourse analysis*, ss. 352-371

Summary

International communication is a subsidiary of communication, indicating how it deals with international events in a manner that inequalities and injustices prevail. This article begins with a short brief of international communication so as to explain basic parameter and process of it. It paves the way to realize global communication system based on hegemony, power and interest. International communication is inevitable in our world that interdependence, interconnection, ethnic, religious, working affiliations, international, intercultural and social interactions are the order of the day. Global media as the practical institution of international communication serves as the primary sources of manufacture of consent in order to spread the ultimate goals of media elites which mostly go along with the interest of the host country where the huge media giants are located on. With this understanding, two global corporate media's, namely CNN and Al Jazeera's, news on 2014 Israel-Gaza conflict known as "operation protective edge" which was a military operation launched by Israel on 8 July 2014 in the Hamas-ruled Gaza Strip was analysed according to the method of Teun Van Dijk's critical discourse analysis. Method of Van Dijk is of critical importance in revealing the hidden ideology behind the news. The textual structure of the news begins with a theme or a topic which constitutes the main body of the news. Thus, CNN and Al Jazeera's news on the so called operation protective edge were categorized into themes in order to make a proper and comparative news analysis. As a result of the analysis, there are significant discursive differences between the news of the CNN and Al Jazeera. CNN differentiated actors of the news, positioning one side as "Israel", "Israel military", "Israel Defence Forces" and the other side "Hamas militants", "Gaza militants", "Hamas terrorists" to create the "other" of Israel so Israel's actions were legitimized implicitly. On the other hand, Al Jazeera seemed to pursue more neutral stance in producing news. In the end, the discursive differences between the news of the CNN and Al Jazeera unfolded the unfair perspective of international media. To date, no positive change has been occurred in the position of international media on the coverage of international event regarding comprehensiveness, consistency, balance and justice in the whole process of news making.